

Philos. 25

DISPUTATIO METAPHYSICA,
De
VERITATE.

Quam,
SANCTA TRIADE BENIGNE ADSPIRANTE,
IN CELEBERRIMA WITTEBERGENSI ACADEMIA,
PRÆSIDE

M. JOHANNES RICHMANNO
RIGÆ LIVONÆ,

PUBLICÆ PHILOSOPHANTIIUM DISQVI-
TIONI SUBMITTIT

ANDREAS PRÆTORIUS
BRANDENBURGO MARCHICUS,

AD DIEM XV. MARTII
IN AUDITORIO PHILOSOPHORUM
HORIS MATUTINIS.

WITTEBERGÆ

æ Calcographæo JOHANNIS RÖHNERI Acad. Typogr.
ANNO M DC XLVIII.

PROOEMIUM.

Franciscus Patritius lib. 13. Tom. 1. discuss. Peripatet. p. m. 163. n. 30. seqq. Zachariam Mocenicum docet, quam sit optima Philosophandi ratio inter tot sententiarum, interpretumq; varietates, quae nos homines ad rerum naturae cognitionem, quam naturaliter cupimus omnes, vera atq; optima methodo perducant, dum eam duplicem esse innuit: alteram, quā ad rerum atq; entium ipsorum cognitionem nitimur; alteram, quā ad hominis alicujus traditionem sive opinionem Philosophamur, eāq; duplici, vel dogmata ejus approbando, sectando, enucleando, vel etiam aliorum dogmata confutando, rejiciendo. Nos hac vice, ut veritatem ipsam inter tot sententiarum varietates de VERITATE consequamur, utramq; Philosophandi rationem amplectimur. Praecipue verò primam illam, quae sibi solam rerum veritatem cognoscendam proponit. Prae qua veritate nulla res alia Philosopho cordi esse debet. Minus praecipue verò ad auctoritatem etiam Augustini & plur. Rever. atq; Excell. Do. D. Scharffii, Praeceptoris nostri venerandi Philosophabimur, primò quidem ejus sententiam de Veritate approbando, & per consequens aliorum refutando. Unius enim rei non nisi unica Veritas, quemadmodum & una quidditas. Ut autem statim in limine cuius de nostra constet methodo, & quid sibi de nostra disputatione impofterum quisq; polliceri possit, 4. proposituros apud animum induxisse nos, dicimus. 1. quidem Veritatis quidditatem. 2. Proprietates. 3. Distinctiones. & 4. tandem opposita. Faxit Deus benignissimus, qui Veritas ipsa, ut gratia ejus in omnem ducamur Veritatem. Sit itaq; bono cum Deo

THEOREMA I.

Veritas est affectio entis unita, quā illud habet entitatem sibi debitam.

EXPLICATIO. Ad pleniorē Theor. nostri intelligentiam plurimum confert enucleatio definiti s. potius descripti i. quo-

ad Nomen. 2. quoad rem. Prius quod concernit, sciendum, Veritatis nomen ambiguum esse, quod prius distinguendum quam definiendum, ne multiplici ejusdem significatione obruamur. Hoc Philosophorum monito ducti, prius varias veritatis significationes adjicimus, ut postmodum facilius multò ejusdem definitionem comprehendere queamus. *Supponitur autem Veritas* nonnunquam à Philosophis. 1. *pro veritate vite*, quando homo in vita sua implet id, ad quod ordinatur per intellectum divinum. 2. *pro Veritate justitiæ*, quando homo servat id, quod debet alteri secundum ordinem legum. 3. *pro realitate*, quā aliquid *ὄντως* reverā existit. 4. *pro Proprietate entis*. Alias acceptiones Veri vide sis apud *Finckium disp. 5. Met. p. 103.* Nos prioribus veritatis acceptionibus rejectis, quæ partim alienæ, partim entis Synonymum, ultimam, tanquam objecto nostro aptissimam, retinemus. Aliàs etiam vox Veritatis subterni solet. 1. *Materialiter & concretivè*, prout quasi cum ipsis rebus concrefcit, quomodo omnes habitus inquirunt in rationem Veritatis, quia omnes verè cognoscunt sua objecta. Sic *Pneumatica* tradit, quanam sint veræ proprietates Spiritus tum in genere, cum in specie considerati. Sic *Physica* docet, quinam motus verè sit naturalis, & à quonam oriatur, ut ita veritas motus orbium cœlestium magis magisq; pateat. It. quanam sit vera ratio formalis loci, aut etiam naturæ. Sic *Mathematica* docet, quanta verè sit cujusq; loci vel longitudo vel latitudo. Sic *Ethica*, quid verè sit virtus, justitia aut candor inculcat. Imò sic ipsa quoq; *Metaphysica* explicat, quanam sit vera ratio Unitatis, Bonitatis, Necessarii aut Contingentis. 2. *Formaliter, præcisivè & abstractivè*, in quantum quidditatem Veritatis à rebus quasi avulsam concipimus, & quid & quotuplex ea sit, inquirimus. Prior Veritas ab aliis dicitur *Veritas in actu Exercito: posterior verò in actu signato*. Et hætenus de nomine. Secundum Rem Veritas dum consideratur, exprimitur conceptu determinabili & determinante. Determinabilis est affectio entis unita, secundum quem coincidit cum Unitate & Bonitate. Dicitur *Affectio*, quia enti per se competit, & ex ejus intrinseca ratione fluit, adeoq; illud necessario consequitur & denominat. *Affectio autem non præ-*
dica-

dicalis, quæ realem ut plurimum videtur inferre compositionem, indeq; non raro realiter à subiecto suo principali atq; ultimato distinguitur, sed *transcendentalis* dicitur, quæ non est adstricta affectionum prædicamentaliū legibus, sed classes prædicamentorum transcendit, & intrinsecè in quacunq; entitate reperitur. *Unita* verò, quia solitariè, atq; *conversione* tam simplici, quàm per *contrapositionem* cum ente convertitur atq; reciprocatur; ita ut verè dicere queam: Omne ens est verum, Et: Omne verum est ens. It. Omne ens est verum. Et: quicquid non est verum, non est ens. Non secus ac Unum & Bonum de ente enuntiantur. *Determinans est entitas debita*, qui restringit ac determinat conceptum istum magis communem ad Veritatem, & non ad Bonitatem aut Unitatem. Et sicut aliàs in Unitatis, ita & in Veritatis conceptu determinante duo sunt attendenda, primum est materiale, quod est ipsa entitas, non quidem sub adæquato conceptu considerata. Non enim conceptus veritatis adæquatur toti significationi entis, sub qua & aliæ comprehenduntur affectiones, ut Unitas &c. sed sub inadæquato conceptu apprehensa, sc. cum debitate tantum. Non secus atq; in divinis, cum concipimus misericordiam Dei, quam non notare asserimus ipsam essentiam Dei, non quidem sub adæquato conceptu, secundum quem includit etiam alia attributa divina, sed tantum sub inadæquato conceptu, vid. in ordine ad actus miserendi tantum. *Alterum verò est Formale*, quod exprimitur per debiteitatem, ut ita mihi nunc loqui liceat, propter rerum copiam & verborum inopiam. Hinc nec sola entitas, nec sola debiteitas verum facit: sed utrumq; entitas debita. Sic Petrus est verus homo, quia habet naturam sive entitatem sibi debitam, h. e. constat tali corpore organico & anima rationali.

REFUTATIO. Veritas itaq; rei, quæ est entis proprietas non rectè definitur per id, quod extra essentiam ejus est. Hinc si ve illud adsit, si ve absit, res veritatem tum demum non accipiet, neq; eadem eidem abrogabitur. Et hoc est, quod *August. Tom. 1. lib. 2. Soliloq. c. 5.* fermè his verbis eruditè notat: Verum est id, quod est, non autem id, quod videtur, aut quod tale est, quale videtur. Quia etiam si res non videatur, neq; conformitatem

habeat cum aliqua cognitione, nihilominus vera. Item: Verum non rectè dicitur esse id, quod ita se habet, ut videtur cognitori, quia secundum hoc nihil esset verum, si nullus cognosceret? Quæ Augustini sententia rei Veritati est convenientissima. Certè nullum ens idèò verum, quia cognoscitur, sive videtur, ut ens verum, sed contra potius, quia verum ens est, idèò cognosci & videri potest, sive aptum est inducere veram de se estimationem, & gignere proprium sui conceptum. Sic verus homo, vera arbor, vera planta aut herba est, non quia cognoscitur talis, sed contra quia in se verum quid est, idèò intelligi taliter potest. Quod ipsum innuere etiam videtur *Rutgers lib. 1. Instit. Met. c. 15. de Verit. quando p. m. 101. sic loquitur*: Quamvis inter entitatem & cognitionem possit excogitari quædam relatio, nihilominus tamen Veritas entis non importat eam ex vi sua, sed sufficit *nuda concomitantia* cognitionis, ita ut si per impossibile impediretur resultantia relationis, nihilominus ex vi ipsius entitatis & intellectus in natura positorum (quanquā hæc verba: & intellectus in natura positorum posuisset omisisse) absq; ullo superaddito, etiam secundū rationē, ipsum ens sufficienter conciperetur, ut Verū. Quod idem distiteri non potest *Vir pl. Rev. atq; Excell. Dn. Calov in div. Met. c. 5. de Verit. Porism. 7. quem lege ibid. Non itaq; conformitas rei cum intellectu divino erit Veritatis formalis ratio constituens, sed ejusdem saltem consequens, cum intellectus divinus sit extra essentiam rei veram scilicet denominandam. Imò relatio ista, quam subinfert conformitas ista in ordine ad intellectum divinum, est rei relatio, adeoq; inter extrema reipsa distincta. Affectiones autem essentialiter ipsum ens includunt, adeoq; non realiter, sed saltem formaliter distinguuntur. Quod sanè non esset, si Veritas rei in ordine ad intellectum divinum describeretur. Quod & *Masius lib. 4. de ente & ejus Propriet. c. 2. p. m. 220.* asserere non vetetur. Conformitatem, dicit, rerum cum intellectu divino in recto ex præcipuo significato non denotare habitudinem aliquam, sed naturam absolutam, nimirum entitatem cujuslibet rei, quæ à supremo ente, tanquam à primo totius entitatis uberrimo fonte*

fuit

fuit derivata. Minus tamen præcipue & secundariò exprimere quandam habitudinem mensurati ad primum exemplar & mensuram. Et eadem ratione Verum non addit enti relationem aliquam tanquā præcipue significatam, sed secundariò & minus præcipue. Est enim in recto ens, & in obliquo relatum quoddam ad intellectum. Manet igitur, ut amotā quavis intellectus consideratione cælum, elementa, & quæ ex illis conflantur, sint vera veritate rei & transcendentali. Sunt enim entia, quamobrem erunt vera. Quibus enim à parte rei competit natura subjecti, illis quoq; debet proprietatis ratio convenire. Cum itaq; verum reciprocatur cum ente, & idem est cum eodem, sequitur, quod quemadmodum ens non denotat intrinsecum ordinem & relationem ad intellectum sive ad extra: ita quoq; nec verum de se, quia tale denotare intrinsecam relationem ad intellectum sive extra: sine qua ut in se ens est, sic & verum ens; etiamsi ea relatio præcisè non attendatur. Relatio ergo illa, quæ est conformitas rei cum intellectu divino, merè erit extrinseca. Unde immotum manet Theorema, quod *Veritas sit affectio Entis Unitæ, quæ ens habet entitatem sibi debitam*, quippe quæ descriptio non extra essentiam rei seu entis est, sed ab intrinseca sua entitate desumpta. Consistentem habemus *Virum plur. Rever. atq; Excell. Dn. D. Scharffium in exempl. met. lib. 2. c. 2. de Verit.* ubi inquit: Universaliter verum id vocari, notat, quod in se & sua natura est, uti esse debet.

THEOREMA II.

Proprietates Veri sunt vel communes, vel speciales: Communis. 1. est realitas. 2. distinctio rationis ab ente, & reliquis entis affectionibus. 3. reciprocatio. 4. Unitas. Specialis, est intelligibilitas.

EXPLICATIO. *Proprietates communes* dicuntur, quia insequuntur essentiam Veri, ita tamen, ut non soli Veritati, verum & aliis quoq; entis attributis appropriari queant. Et quidem *1. est realitas.* Hinc Veritas affectio realis dicitur, tum quia Veritas omni enti citra operationem aut impositionem nostri intellectus comperit, tum quia aliàs veritas esset diversæ ab ente naturæ, & per consequens non ens sive nihil, adeoq; nec de ente prædi-

te prædicabilis, nedum cum eodem convertibilis. 2. est *distin-
ctio rationis*. Distinguitur veritas ab ente. Nisi enim ab ente
distingueretur, jam non esset proprietas, sed ipsum ens. Distin-
ctio autem ista non est realis, quia sic ens esset compositum ali-
quod reale, & per consequens non posset attribui Deo, utpote
enti simplicissimo: sed rationis ratiocinata, quia distinguitur
tum ab ente, tum ab ejusdem affectionibus non radicaliter, ma-
terialiter & fundamentaliter, sed formaliter, ita ut concipiendo
unum, non concipiatur alterum. Hinc alium formo conce-
ptum de ente ut ens est, alium de ente ut unum, & alium etiam
prout verum est. Quamquam quoad rem coincidunt hæc pro-
prietates & inter se, & in ente ipso. Ens enim quidditative de
suis passionibus dicitur, quia non per non-ens sive nihil descri-
buntur, sed per ens, cum inter ens & non-ens non detur me-
dium. 3. est *reciprocatio non quidem secundum rem*, quia Veritas
& ens non dicunt eandem naturam adæquatè, quia plus est in
ente quàm in Vero: neq; secundum conceptum, quia Veritas licet
idem sit cum ente re, distinguitur tamen ratione: sed secundum
prædicationem, quia adæquatur Veritas ipsi enti in suppositis,
ita, ut de quocunq; prædicetur ens, de eodem etiam dicatur
Veritas, & contra. 4. est *unitas*. Sicut enim unius rei unica est es-
sentia: ita quoq; unius rei non nisi Unica Veritas essentialis. Et
sicut una est Veritas rei: ita quoq; una est Veritas cognitionis,
quippe quæ dependet & mensuratur à rebus. Quemadmodum
igitur res ipsæ fixæ manent: ita & veritas cognitionis immota
constabit. Specialis est intelligibilitas, quia hæc è sola veritate
resultat, non secus atq; appetibilitas è bonitate. Unde quod
non est intelligibile, non cadit sub intellectum, quia non est ve-
rum. Verum etenim, è quo emanat intelligibilitas intellectus
objectum formale rectè statuitur.

REFUTATIO. Errat igitur. 1. Durand. lib. 1. sent. dist. 9. quest.
5. & 6. Veritatem ens rationis esse existimans, referente id Masio
lib. 4. de ente & ejus propriet. c. 5. 2. Schillingianorum affectu, dupli-
cem Veritatem statuentes, ita quidem, ut una propositio vera in
Philosophia, falsa sit in Theologia, & vice versa. Qua de re vid.
D. Grawer. in pecul. tract. de duplici Verit.

THEORE

THEOREMA III.

Veritas. 1. alia est rei. 2. alia sensuum. 3. alia intellectus. 4. alia
habituus intellectus. 5. alia Orationis. 6. alia Scriptura. Quæ Veri-
tates per gradus ita sunt dispositæ, ut à priore posterior semper
pullulet. Inter quas tamen prima & principalissima est rerum
ipsarum Veritas, à qua reliquæ omnes pronascuntur. Vid. Franc.
Petrus. Tom. 1. discus. Peripatet. lib. 13. p. m. 165. n. 10.

EXPLICATIO. Veritas rei, alias Veritas objectiva, entitativa,
Metaphysica & in essendo dicitur. Et est illa, quæ Th. 1. a nobis fuit
repræsentata atq; descripta. Cujus descriptio nã analogice
servata proportionem, omni alii Veritati accommodari debet.
Unde etiam habet, ut Veritas transcendentalis audiat, quia tran-
scendit omnia, & intrinsece in quacunq; entitate reperitur.
U. materialis & fundamentalis, ut reliquæ veritates ab hacce, unica
tanquam a radice & fundamento dependant. Sicut enim o-
mnium primo sunt res ipsæ. 2. Conceptus seu cognitio sive in-
tellectus sive sensus. 3. acquisita magis cognitio intelle-
ctualis, quæ 4. in habitibus ipsis reperitur. 5. voces & 6. Scripta:
ita quoq; a Veritate rei deinceps ordine dependet veritas cogni-
tionis: quæ communiter sive populariter in sensibus cernitur,
prout iisdem objicitur. Et à veritate sensuum illustratur Veri-
tas in intellectu, secundum illud: Nihil est in intellectu, quin
prius fuerit in sensu. Scilicet ratione acquisita notitiæ, ut alibi
disputatur. Hinc porro à Veritate intellectus, veritas depre-
henditur in habitibus. Nam qui compositiones ac divisiones re-
rum ratione ac Verbo agit, facile sibi habitum comparare
poterit, adeoq; ex habitu verum nosse. Et à Veritate habitus,
Veritas sermonis. Unde qui scientifico vel alio habitu verum
novit, potest illud sine ulla difficultate sermone proferre. Et à
Veritate sermonis, Veritas in Scriptura collocatur. Quod enim
præsentibus sermone aut voce, id absentibus literis vel Scriptu-
ra communicare solemus, Veritas sensuum nihil aliud est, quàm
debita sensus circa proprium suum objectum per species ad se
delatum certo corporis organo apprehensio ac judicatio. De
qua Veritate locutus est Arist. 3. de anima c. 6. dicens: Visum cir-
ca colores esse verum. & 2. de anima c. 6. sensum non posse falli

B

circa

circa suum proprium objectum. Quot autem ad omnem sensationem requirantur, & quando iudicium sensuum sit infallibile, pete ex peculiari quodam tractatu de anima sensitiva conscripto & publice dictato à Viro Clariss. atq; Excell. Dn. Sperlingio, Praeceptore nostro acriter honorando, cap. 4. it. quast. 1. ejusd. cap. *Veritas intellectus*, alias *Veritas cognitionis*, *Veritas conformativa*, seu *animi* est debita objecti intelligibilis comprehensio. *Hæc duplex* esse statuitur, ita ut alia sit *complexa*, alia *incomplexa*. *Incomplexa* nihil aliud est, quam talis conceptus, quo mens simpliciter speciem cujusq; rei intelligibilem debito modo apprehendit. *Complexa* est debita intellectus compositio vel divisio cum rebus compositis vel divisis. *Hæc Veritas complexa* 1. *vel est nota, vel ignota*. *Nota* est, quando ob rerum evidentiam inter componendum vel dividendum intellectus statim cognoscit, debitam factam esse compositionem vel divisionem. Et hæc Veritas dici solet *Propositionum Veritas*. *Ignota* est, quando ob rerum perplexitatem non statim primo intuitu, an facta compositio vel divisio debita sit, cognoscitur. Unde adhibito discursu per manifestiora alia media inquiritur, & fit nota. Dicitur alias *Syllogismorum Veritas*. 2. *vel est sententiarum, vel connexionum*. *Sententiarum Veritas* est, quando Orationes tales sunt, uti esse debent. h. e. verificantur in ipsis rebus. *Veritas connexionum* est debita terminorum sive in propositionibus, sive in syllogismis connexio. De hac iudicium fert sola Logica. De ista iudicat Philosophus, vel superiori facultati addictus alius, non ex Logica, sed ex ipsa Philosophia, vel facultate alia. *Veritas habituum* est qualitas, quâ recte & facile intellectus fertur in objecta, quæ sibi contemplanda proponuntur. *Habitus isti* sunt 5. ut *Aristot. lib. 6. Eth. c. 3.* recenset, quibus semper verum dicimus & apprehendimus. *Veritas Orationis* est debitus Interpret veritatis ejus, quæ intra mentem retinetur. Estq; duplex, ita ut alia ad animum proferentis, alia ad rem extra animum existentem referatur. *Illæ* est debita sermonis cum conceptu mentis conformitas. Sive ut alii dicunt: est congruentia oris cum corde eloquentis, sive sermo iste cum re ipsa conveniat, sive non. Alias dicitur *Veritas Ethica*, sive veracitas. *Hæc* est debita oratio-

rationis, sive scriptæ, sive prolata cum re ipsa pronuntiatio: & coineidit cum Veritate cognitionis. *Veritas Scriptura* est debitum signum sive interpret ejus veritatis, quæ est in sermone, ad hoc instituta, ut absentibus mentem nostram manifestaremus, cum quibus sermonem miscere non possumus. Quod testatur *Cicero lib. 2. ad Famil. ep. 3.* sic inquit: Unum illud certissimum, cujus causa inventa res ipsa est: (intelligit autem epistolas,) ut certiores faceremus absentes, si quid esset, quod eos scire, aut nostra aut ipsorum interesset. Utramq; Veritatem Philosophi vocant veritatem in significando, quia signum repræsentat id, quod repræsentare debet. Scriptura autem sunt signa vocum, quemadmodum voces sunt signa conceptuum. Veritas hæc pertinet ad habitus instrumentales ex professio circa terminos, voces & literas significatas, occupatos.

REFUTATIO. Hallucinantur itaq; illi, qui ex locis Aristotelis quibusdam malè intellectis concludere conantur, Veritatem nullam dari in simplici rerum apprehensione, sed tantum in compositione & divisione deprehendi.

THEOREMA IV. *Veritati rei sive transcendentali opponitur non veritas. Veritati sensuum, deceptio. Veritati intellectus, & quidem incomplexa, ignorantia simplex: complexa, falsitas. Veritati habituum, Ignorantia prava dispositionis. b. e. opinio, existimatio sive error. Veritati Orationis sive Ethicæ, mendacium. Veritati in significando, signum falsum.*

EXPLICATIO. Quamvis populariter loquendo Verò opponatur Falsitas. Nihilominus tamen, si rem ἀληθὺς metiri velimus, tunc sicut alia atq; alia veritatis est acceptio: ita etiam aliud atq; aliud habet oppositum. Unde rigorosè loquendo cuilibet veritati non quodvis opponitur, sed *Veritati rei*, sive *transcendentali* opponitur *non-veritas*, quia veritas transcendentalis comperit omni enti, ut etiam hinc affectio unita vocetur. Opponitur itaq; *non-verum vero*: sicut non-ens enti. Hinc quod non est, ne quidem verum est. *Veritati sensuum, deceptio*. Quando enim sensus sua objecta debito modo non

da non attingunt, decipi dicuntur. *Veritati intellectus*, sive cognitionis, & quidem *incomplexa*, *ignorantia*, quæ est cognitionis privatio. In specie verò ignorantia pura negationis, secundum quam simpliciter aliquid ignoratur, & nihil de re aliqua intelligitur. Sic quando Ethnicus ignorat Angelos esse, vel mundum deipisse, tunc non falsitas in intellectu Ethnici esse creditur ex re orta, sed adeest ignorantia veri, quod scire debebat. Sic aliquis simpliciter sine falso in mente conceptum ignorat, Ecce pluisse. *Veritati cognitionis complexa* opponitur *falsitas*, quæ tamen non est in rebus, sed in mente componente vel dividente res modo indebito. *Veritati habitum* opponitur *ignorantia prave dispositionis*, quæ est opinio, existimatio sive error de re aliqua. Et hæc semper est conjuncta cum persuasione scientiæ. Unde sæpius causa habetur in conceptu larum & errorum existit, sicut videre est in Hæreticis. *Veritati orationis* sive *Ethicæ*, *mendacium*. Unde qui loquitur contra mentis conceptus, non falsum, sed mendacium protulisse dicitur. Hinc etiam mentiri vulgò idem dicitur, quasi contra mentem ire, quando quispiam aliud in animo gerit, & aliud verbis enuntiat. *Veritas vero in significando* opponitur *signum falsum*, quod non representat id, quod representare debebat.

REFUTATIO. Non immeritò ergò à nobis castigantur illi, qui contendunt, falsitatem in usu termini recepto sic dictam etiam in ipsis rebus reperiri.

Tantum.

Præstantissimo atq; Literatissimo

DN. RESPONENTI, DE VERO TRANSCENDENTALI
disputanti, Amico ac Commensali dilecto.

Verè petunt omnes: veri doctrina profunda est.

Hanc primæ Sophia pulchra rite docent.

Sic benè nunc sumus, transnaturalia pandis.

Perge, opus insigne est. Præmia magna feres.

Gratulab. approp.

JOHANNES SCHARFIUS Theolog. Doctor

& h. t. Colleg. Philosoph. Decanus.

